



KRIŽEVAČKI ŠTATUTI - ŠTO JE TO?

Križevačke statute poznaju brojni štovatelji narodnih običaja, ali i prijatelji dobre vinske kapljice vrlo često ih spominju u veselim društvima. Znete li vi, dragi čitaoci, što su to Štatuti? Ako ne znate, tada neka vam pomogne ovaj kratki prilog.

Teško je sa sigurnošću utvrditi postanak Križevačkih štatuta. Nedokazana priča o njihovom postanku glasi:

- Križevački štatuti jesu zakonska iz tisućletne navade izvirajuća, a od horvackih pradedov nasledovana pravila za sako veselo pajdaštvo, koje se znajde pri kupici vina.

- Križevački štatuti stvorjeni su od srčne potrebe koja je vputila stare križevačke purgare da za svoja vesela spravišća po zdravoj i zreloj pameti stvoriju štatute, koji imaju biti kak fundamentuš sakog reda, pravice i pajdaštva.

- S Križevačkih štatuta vidi se veselački značaj Horvatov: oni su časna tradicija naših pradedov, koji su se v sakoј zgodi odlikovali svojim družinskim življenjem.

- Po staroj horvackoj šegi nemre biti veselog pajdaštva ili spravišća brez Križevačkih štatutov. Njima se moraju pokorjavati i s njima se imaju posluživati vsi pajdaši i pajdašice pri veselom stolu. V onom pajdaštvu, koje zaboravlja Križevačke štatute nema mesta ni jednom pravom horvackom domorocu i sinu.

KAKO SU KORIŠTENI

Stranci koji su se našli u ovim krajevima u doba ratova, toliko su zlorabili gostoljubivost purgera križevačkih da je svaka veselica imala neugodan završetak. Kalnički kraj i križevačko vinogorje u tome prednjače, napose velika

netrpeljivost *kalničkih plemenitaša* i *križevačkih purgera*. Da bi se takvi nezdravi odnosi dokončali, varoški sudac zaziva spravišće gdje se utanačuje uz kakva pravila i uvjete se mogu održavati veselice i druženja u kojima uz domaće sudjeluju i stranci. Dolazi do pomirbe. Zahvaljujući toj legendi i da se “šege” otmu zaboravu, u Križevcima se već godinama održava *Veliko križevačko spravišće*.

Ozakonjeni Štatuti - prekrajani, dopunjavani, prilagođavani - udomaćili su se i postali pisani dokumenti starih običaja - *šega i punktum* veselih vinskih pajdašija prilikom različitih zgoda kao što su Martinje, Vincekovo, berba grožđa i mnoge druge “dogodovščine”.

Glavni stožeri veselih pajdašija bili su vlastelinski dvorci i kurije, u čemu nisu zaostajali ni purgeri križevački u domovima i kletima.

Osnivane su pajdašije koje veličaju veselo društvo, bratsku ljubav, ljubav prema domovini i dobroj kapljici.

Bilo je nezamislivo rođenje, krštenje, imendani, kolinje, berba grožđa, krštenje mošta i druge “dogodovščine” bez spravišća i štatuta.

Sve te veselice i događanja uredno i obavezno su se bilježila pri purgerskim hižama i kletima u *hižni protokol*.

Zna se da su Križevački štatuti u ono vrijeme prešli granice “Horvacke”. Studenti na visokim školama Beča, Praga, Pešte, zabavljali su se po Križevačkim štatutima. Bila je to odgojna i rodoljubna uloga Štatuta da se “študenti” u stranom svijetu ne bi otuđili od svog naroda i običaja.

Napijanje zdravica po Štatutima obligatni je dio spelancija. Zdravice pajdaštvu, domovini, krasnom spolu, vrlo su kićene, obično popraćene prigodnim vinskim napjevima i, naravno, ispijanjem punih čaša uz gromoglasni “živio” nazdravičaru.



Po Statutima se u veselom društvu biraju određene funkcije, čiji mandat traje do proglašenja "republike".

Stolnoravnatelj se brine o primjeni i poštivanju Statuta, imenuje druge dužnosnike, a ako zatreba i kažnjava ("štrofa") neposlušne.

Fiškuš toči vino i sa svojim pomagačima se brine da kupice budu uvijek pune.

Kantuš minister se brine za popevku u društvu.

Dogodi li se da kojem pajdašu vino "često moć prevzeme" pa počne pajdašiju "zbantuvati", *vunbacitelj* udaljit će ga iz vesele pajdašije.

ZA VESELO DRUŠTVO

Cijelo "spelavanje" po Statutima kao da se povodi za riječima pjesnika:

"Veseli se ljudi dobrim srcem diče,
iz vesele grudi svako dobro niče".

U veselim društvima - pajdašijama, Križevački statuti mogu se dopunjavati sadržajima iz Krapinskog vandrčeka, Koprivničkih regula, Turopoljskih statuta i Svetojanske lumparije, pa društvo uz zdravice, pjesmu, jelo i piće dočeka sitne sate.

Svim vinsko - pajdaškim regulama cilj je obogaćivanje sadržaja i druženja da bi "lepi cajti" bili još ljepši za pamćenje, a ne potiču, kako se to iz nepoznavanja i neznanja misli, samo na "jedaču i pijaču". Iako su u povijesti čovječanstva postojala razdoblja u kojima su se ljudi odavali prekomjernom jelu i piću, Križevački statuti pozivaju na umjerenost.

Svaki ljubitelj dobre vinske kapljice i mimo Statuta našao je, i dan danas nalazi zabavu, užitek i zaborav.

Junaci su se vinom krijepili, kukavice snagu skupljale, pjesnici i umjetnici maštali, a ograničeni su vinom mislili postati duhoviti. Jedni su pili i piju da im se razveže jezik, drugi da im se otvori srce, razgali duša, a treći utapljaju svoj bol i tugu u vinu.

Prijatelj je vino zbližavalo, neprijatelj poticalo na razračunavanje, ponekad i tragično, čega smo i danas svjedoci.

Istina je da vino razveseljuje čovjeka, mnoge mu brige umanjuje i uljepšava življenje. S druge strane, nerazumno, prekomjerno uživanje vina, vele Statuti, izvor je mnogih zala i tragedija.

Budimo poklonici vesele pobratimske ljubavi, učvršćujmo i njegujmo našu staru na daleko poznatu gostoljubivost, ne bježimo od poštenog pajdaštva, vesele pjesme, običaja, opustimo se u veselom društvu nakon svakodnevnice, jer je zadaća i cilj Križevačkih statuta da njeguju druženje i očuvanje narodnih običaja.

Križevački statuti poručuju: Čuvajmo se svake neumjerenosti koja ubija ozbiljan polet i razum, jer stara je pjesnička istina:

"Uživaj vino, ali pameću većom,
umjerenost će samo rađati srećom".

LITERATURA

Križevački statuti, vinsko - pajdaške regule (1925):
Križevci.

Križevački statuti, vinsko - pajdaške regule (1973):
Križevci.

URBANI, M. (1937): *Naše vino*, Zagreb.

ZAJEC, D. (1960): *O postanku Križevačkih statuta*, Križevci.